

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.15, november 2019

Indledningen er redigeret af Else Riisager og Kirsten Vad

Tilsyn ved ph.d. Jens Rasmussen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstreddegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Vor Kirke-Lære om den Hellige Skrift”

ved Vanja Thaulow

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Grundtvigs syn på skrift og kirke
  - 2.1 Trosbekendelsen er nøglen
  - 2.2 Et levende kirkebegreb
  - 2.3 Tro versus teologi
- 3 Anvendt litteratur

1 Anledning

Grundtvigs artikel “Vor Kirke-Lære om den Hellige Skrift” indgik i den kirkekamp, som udspillede sig i årene 1832-1835 mellem de forskellige teologiske retninger i statskirken. Kampen handlede både om kirkesyn, om en eventuel revision af kirkens ritualer, især dåben, og om muligheden for sognebåndsløsning. Nærværende tekst handler primært om skriftsynet. Grundtvig skrev teksten som reaktion på nogle tanker om kirkens forhold til Bibelen, som professor H.N. Clausen havde formuleret i en anmeldelse af en bog af W.F. Engelbreth (Clausen 1834 og Engelbreth 1834).

Læs mere

Clausen havde i samme anmeldelse også berørt spørgsmålet om sognebåndsløsning. De overvejelser svarede Grundtvig på i en anden artikel med titlen “Professor Clausens Kneps ad Sogne-Baandets Løsning” (1834a).

2 Grundtvigs syn på skrift og kirke

Skriftsynet havde været et stridspunkt mellem Grundtvig og H.N. Clausen lige siden deres store sammenstød i 1825. Dengang havde Grundtvig i *Kirkens Gienmæle* angrebet Clausens bog *Catholicismens og Protestantismens Kirkeforfatning, Lære og Ritus* og fremført sin 'mageløse opdagelse', at det levende ord havde forrang for skriften, og at den kristne trosbekendelse udgjorde fortolkningsnøglen til Bibelen, se [indledningen til Kirkens Gienmæle](#). Denne opfattelse kunne H.N. Clausen, som den lutherske skrifteolog han var, ikke dele. I anmeldelsen fra 1834 skrev han således med adresse til Grundtvig, at det i den protestantiske kirke gælder, at "*den øverste Fortolkningsregel maa søges i Skriften selv*", og at dette princip udelukker, at mundtligt overleverede ord som trosbekendelser, trosregler og lignende kan gælde som rettesnor for fortolkning af skriften (Clausen 1834, s. 371).

Læs mere

For en nærmere introduktion til Clausens kirkebegreb se Rasmussen 2009, s. 110-114.

Grundtvig tog Clausens bemærkninger ilde op, idet han opfattede kritikken som en kætteranklage: "[Man] vil forkiættre mig" og "beskyldte mig for *kirkeligt Frafald*" (Grundtvig 1834b, sp. 875; se også sp. 867). Hans artikel er bl.a. et forsvar mod disse beskyldninger. Det skal retfærdigvis siges, at Clausen ikke udtrykkeligt havde anklaget Grundtvig for kætteri, men mere overordnet anført, at forgudelsen af den kirkelige tradition måtte betragtes som et frafald fra den evangeliske kirkes grundsætninger (Clausen 1834, s. 390).

2.1 Trosbekendelsen er nøglen

I sit svar gør Grundtvig op med H.N. Clausens påstand om, at skriften er sin egen fortolker (jf. det reformatoriske slagord *sacra scriptura sui ipsius interpres*). Efter Grundtvigs mening var dette lutherske dogme en floskel, og man kunne ligeså godt kalde skriften sin egen læser som sin egen fortolker, "da det er ligevist, at den aldrig kan eller vil gjøre sig giældende, uden [dvs. undtagen] forsaavidt levende Mennesker læse og fortolke den med de Øine og den Forstand, de har" (Grundtvig 1834b, sp. 865 f.).

Desuden svarer Grundtvig på beskyldningen om, at hans forståelse af kirken skulle være katolsk. Clausen havde nemlig kaldt princippet om en mundtligt overleveret fortolkningsnøgle til skriften for "Catholicismens Princip" (Clausen 1834, s. 371). Grundtvig forklarer, at han gerne vil regnes for katolsk i den forstand, at han tilhører 'den almene, universelle kirke', men når Clausen bruger ordet polemisk i betydningen 'papistisk', føler han sig slet ikke truffet. Han kan ikke stemples som sådan, blot fordi han ikke er på bølgelængde med tidens teologiske skole (Grundtvig 1834b, sp. 875).

Grundtvig går til modangreb på Clausens kirkebegreb ved at kalde det en abstraktion, der hverken har noget med den historiske kirke eller den danske statskirke at gøre. Clausen er tilhænger af "en vis Idealsk [dvs. ideel, abstrakt forestillet] Kirke-Form, som nogle Theologer har for dem selv" (sp. 868). Dette lyder som et ekko af *Kirkens*

Gienmæle, hvor Grundtvig konsekvent brugte skældsordet “Luft-Castel” om Clausens kirke (se Grundtvig 1825, s. 1, 2, 6, 7, 9, 10, 17 og 32). Hovedpåstanden fra *Kirkens Gienmæle* fremføres da også i artiklen, tilmed sat på spidsen: “*ethvert Kirke-Samfunds Troes-Bekiendelse er, uden videre Spørgsmaal, dets eneste Troes-Regel*” (Grundtvig 1834b, sp. 867). Det afgørende for kirken er de mundtligt overleverede ord, som lyder i trosbekendelsen og ved sakramenterne. De ord har en kirkelig gyldighed, som er uafhængig af al skrift, mens “Skriftens kirkelige Gyldighed beroer paa dens forudsatte Overeensstemmelse med det i Christi Kirke uforanderlige Troens og Naadens Ord” (sp. 872). Man må fortolke sin hellige skrift i overensstemmelse med sin trosbekendelse, “eller man gjør sig selv til Nar!” (sp. 872).

2.2 Et levende kirkebegreb

Kirken er for Grundtvig den levende menighed, og han kritiserer i sin artikel både den protestantiske og den katolske kirke for at mangle et levende kirkebegreb, der svarer til det levende kirkesamfund. Han spørger retorisk: “Kan Nogen vise mig hvorledes en *Bog*, var den end bogstavelig skrevet med Guds egen Finger, kan komme ind i *Begrebet* om et *levende Troes-Samfund*, da har jeg vist nok tabt” (sp. 870). Grundtvig skelner her som så mange andre steder mellem ord og skrift, liv og død. Skriften i sig selv er en død ting. Vil man gøre den til kirkens rettesnor, får man ikke en levende kirke ud af det. Desuden regner Grundtvig den mundtlige overlevering for bedre og mere sikker end den skriftlige: “ei alene er *Bogen*, der gik fra Haand til Haand, en langt *dunklere Tradition* end Ordet, der gik fra Mund til Mund, men det *mundtlige* Ord ogsaa meget *sikkrere end al Skrift*, naar det kun er ordentlig *vidnesfast*” (sp. 874).

2.3 Tro versus teologi

I artiklen trækker Grundtvig ikke blot en skillelinje mellem det levende ord og skriften, men også mellem trosregel og læreforskrift; kirke og skole; tro og teologi. Det er en grænse, han mener, kan drages med “*objektiv Gyldighed*” (sp. 871). Han bruger bl.a. sondringen i apologetisk øjemed til at sige, at hvis han på nogen måde kan anses for at være en afviger fra den traditionelle protestantiske teologi, så angår afvigelsen højst “en *Skole-Mening*” (sp. 869), dvs. en mening om teologiske spørgsmål, ikke de afgørende trosspørgsmål. Han forsikrer, at han ikke har veget en tomme fra trosartiklerne eller fra de løfter, han har afgivet som præst i hhv. præsteeden og embedsedden, og det er nu engang det, som er det væsentlige. I kirken er det *ikke* de lærde meninger, det kommer an på.

Læs mere

Om Grundtvigs skel mellem kirke og skole kan der læses yderligere i Vind 1999, s. 236-241.

At det levende ord har forrang for skriften, betyder ikke, at skriften ikke længere har nogen gyldighed. Skriften er helt uundværlig, men *skriftfortolkningen* (og dermed teologien) er sat fri på kristen grund: “som Medlemmer af det Christne *Kirke-Samfund* hos os har vi Lov til paa eget Ansvar at betragte og forstaae Skriften som vi

synes, naar vi kun *ikke* derved *modsig*e vor *Troes-Bekiendelse* eller rygge [dvs. rokker, ophæver] vor *Daabs-Pagt*” (sp. 868). Troen og dåben udgør det “*uforanderlige*” i kirken (sp. 875).

H.N. Clausen svarede ikke på Grundtvigs artikel.

3 Anvendt litteratur

- Clausen, H.N. (1825) *Catholicismens og Protestantismens Kirkeforfatning, Lære og Ritus*. København.
- Clausen, H.N. (1834) “[Anmeldelse af] Sendebrev til Dr. Professor Clausen i Anledning af hans Afhandling: Om Djævelen og Forsagelsen af Djævelen ved Daaben” i *Maanedsskrift for Litteratur*, bind 12, s. 361-395. København.
- Engelbreth, W.F. (1834) *Sendebrev til Høiærværdige Hr. Dr. theol. Prof. Clausen, i Anledning af hans Afhandling om Djævelen og Forsagelsen af Djævelen ved Daaben*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1825) *Kirkens Gienmæle mod Professor Theologiæ Dr. H. N. Clausen*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1834a) “Professor Clausens Kneps ad Sogne-Baadets Løsning” i *Den Nordiske Kirke-Tidende, et Uge-Skrift for Kirken og Skolen*, nr. 50, sp. 833-843. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1834b) “Vor Kirke-Lære om den Hellige Skrift” i *Den Nordiske Kirke-Tidende, et Uge-Skrift for Kirken og Skolen*, nr. 52, sp. 865-875. København.
- Rasmussen, Jens (2009) *Religionstolerance og Religionsfrihed. Forudsætninger og Grundloven i 1849*. Odense.
- Vind, Ole (1999) *Grundtvigs historiefilosofi*. København.